

IFJÚSÁG, CSALÁD, POLGÁRRÁ VÁLÁS

(*Claire Wallace-Jones Bill*)

FORRÁS: WALLACE, CLAIRE – JONES, GILL (1992) YOUTH, FAMILY AND CITIZENSHIP. BUCKINGHAM-PHILADELPHIA, OPEN UNIVERSITY PRESS

Hányszor hallották már a serdülőkorú gyermekeikről beszélgető szülőket felsóhajtani: „ha már önálló életet él, nem avatkozom bele a sorsába”, minisztereket nyilatkozni: „biztosítanunk kell az embereknek a szabad döntés jogát”? Az ilyen jellegű megjegyzések a szülők és a politika megszokott retorikájához tartoznak, és azt sugallják, hogy az ifjúság önállósággal rendelkezik. Tanulmányunk azt vizsgálja, hogy mennyiben helytállóak az angol fiatalok életében ezek a kijelentések.

Kutatásunkban azokat a módozatokat tárjuk föl, amelyekkel a család, a piaci viszonyok és az állami intézmények a családjától függő gyermek független felnőtté válásának folyamatát alakítják. Bebizonyítjuk, hogy mihelyt az ifjú felnőtté válik, az említett tényezők egymásnak ellentmondó irányokba igyekeznek terelni a viselkedését. Az ellentmondások meglátásunk szerint elsősorban azokon a területeken bontakoznak ki, amelyeken az alárendeltség és az önállóság fogalomrendszere a normatív gyakorlattal ütközik. A tanulmányban felmerülő központi kérdés az, hogy mennyiben ismerik el a felnőtté váló fiatal állampolgári jogokkal és kötelességekkel felruházott független polgárként, és ezt milyen mértékben befolyásolja anyagi helyzete és függőségi szintje.

Ugyanakkor a fiatalkori önállóság fogalmát is tanulmányozzuk, és megvizsgáljuk: valójában mekkora szabadsággal rendelkeznek a fiatalok ahhoz, hogy az életüket befolyásoló kérdésekben önálló döntéseket hozzanak. A kutatás behatárolja azokat az egyenlőtlenségeket, amelyek a fiatalok választási lehetőségeit megkülönböztetik, különösen azokat, amelyek társadalmi osztályukból, nemükből, bőrszínükből és nemzetiiségükből, földrajzi elhelyezkedésükből és gazdasági helyzetükből származnak.

AZ IFJÚSÁG DEKONSTRUKCIÓJA

Az utóbbi években új távlatok nyíltak a szociológiában, amelyek a közéletet és a magán-szférát újraegyesítő holisztikus megközelítés igényére válaszoltak. Az életpályát tanulmányozó megközelítés megfelel ennek az elvárásnak, ugyanakkor lehetővé teszi a felnőtté válás folyamatának különböző aspektusai között fennálló összefüggések vizsgálatát, mint amilyen a munkába állás és a családalapítás kapcsolata. Ez a megközelítés megvilágít olyan komplex alapfogalmakat is, mint amilyen a függőség és függetlenség kérdése a fiatalok körében.

ÉLETSZAKASZ (LIFE-COURSE PERSPECTIVE)

Az életpálya nem más, mint az egyén életrajza: önmaga és embertársai közötti viszonyainak terméke (lásd *Jones*, 1991). Hareven írja le legjobban ezt a szemléletet: „Az életszakaszt tanulmányozó szociológiai felfogás a történelmi feltételek kontextusába ágyazva kíséri nyomon az ember élete során állandóan változó egyéni és kollektív családi magatartás kölcsönhatását. Ez a megközelítés az egyén életútját és a családtagok viszonyát tanulmányozza a személyes és a történelmi idő előrehaladtával.” (*Hareven* 1982: 6)

Csupán az életpálya-vizsgálatok megjelenésével egy időben fordult az ifjúságkutatók figyelme az ifjúság holisztikus felfogására, amelyben családdal, kortárs csoportokkal, a munkaerőpiaccal stb. fenntartott viszonyok beilleszthetők egy életrajzi szemléletbe. *Hutson* és *Jenkins* (1989), *Allatt* és *Yeandle* (1986), *Griffin* (1985), *Wallace* (1987a), *Jones* (1986); és a Gazdaság- és Társadalomkutató Tanács (ESCR) által megjelentetett munkák a fiatalok családban és a munkaerőpiacon elfoglalt helyét kutatják (*Bynner* 1991). Az ifjúkort szemlélhetjük úgy is, mint a felnőttkorba való átmenet olyan folyamatainak sorozatát, amelyek hozzávetőlegesen párhuzamosak, és különböző szférákban zajlanak le, például az otthoni vagy a munkaerőpiaci közegben, de csak együttesen értelmezhetők, hiszen szoros kapcsolatban állnak egymással. Az életrajzi szemlélet megköveteli, hogy a fiatalok életét egységes egészként kezeljük. *Heinz* 1988-ban kimutatta, hogy a társadalmi intézményeknek az életszakaszokra (életutakra/életpályákra) gyakorolt strukturáló hatásával együtt tanulmányozható az a folyamat is ahogyan az egyének életútjukat egyengetik ezen intézmények között. Ez a szemlélet a *Jones* (1988) által javasolt módszer alkalmazva a folyamatot és a struktúrát integrálja, és kapcsolatot létesít a személyes idő és a történelmi idő között.

Az életszakasz-felfogás egyik következményeként a szociológia két olyan területe kapcsolható össze, amelyek eddig ritkán társulhattak: az ifjúság- és a családszociológia. Ahogy a család tanulmányozása elkerülte az ifjúságkutatók érdeklődési körét, ugyanúgy a fiatalok elemzése is kiszorult a családszociológiai kutatások legtöbbszöréből.

Míg a családszociológia fennen hirdeti, hogy megfejtette a család „fekete dobozát”, a családot – a külvilággal fenntartott viszonyaiban – egységként kezelő „strukturális” elméletektől indítva igen kevés figyelmet szentel a gyermek-szülő kapcsolatnak és a fiatalok gazdasági szerepének a családi háztartásban. Ehelyett a családkutatók inkább a házastársi viszonyokra és gyermeknevelési problémákra koncentráltak. A kutatások többsége elemezte ugyan a háztartáson belüli egyenlőtlenségeket, különösen azt, hogy a férj és a feleség eltérő mértékben fér hozzá a háztartás javaihoz és bevételeihez (lásd például *Pahl* 1983, *Brannen* és *Wilson* 1987 vagy *Prout* 1988), ám az idősebb gyerekek családban játszott gazdasági szerepét mellőzték, amint *Finch* 1989-ben kimutatta: a kutatók a gyermekeket eltartottként, vagyis gazdasági szempontból elhanyagolhatónak könyvelték el.

A családi életet tanulmányozó új megközelítések azt állítják, hogy a funkcionista elméletek által hirdetett tézisekkel ellentétben a családtagok nem strukturálisan előirányzott szerepeket játszanak, hanem állandó egyeztetési folyamatban bonyolítják le viszonyaikat (lásd például *Newson és Newson 1976*; vagy *Prout 1988*). Ez azt jelenti, hogy növekedésük során a gyerekek folytonos egyeztetésre szorulnak, és ez módosítja a szüleikhez való viszonyukat is. Más szóval az emberek nem egyszerűen csak felnőnek: változnak, és ugyanúgy változnak kapcsolataik is. Sajnos a területet feltáró kutatások egy része továbbra sem számol e folyamattal, és a megfigyelt egyeztetéseket sem tartja életkor által meghatározottnak. Valószínűleg azért, mert a családban lezajló mikrofolyamatok vizsgálatával egy időben nehéz megfigyelni a folyamatokat szabályozó makroegyenlőtlenségeket. Ugyanezen okokból a családot jellemző viszonyok részletkérdéseit vizsgáló kutatásokra jellemző, hogy az átfogóbb társadalmi osztály, nemi és faji egyenlőtlenségek kérdésköre kimarad az elemzésből.

Új veszélyekkel kell tehát szembesülni, mert az emberi élet sokoldalú elemzése abban tetőzhet, hogy végtelen számú redukcióval élve társadalmi csoportok helyett individuumokat vizsgálunk...

AZ INDIVIDUALIZÁCIÓS IRÁNYZAT

Ulrich Beck „individualizációs elmélete” nagymértékben befolyásolta az európai szociológiát. Bár ez az irányzat a német társadalom sajátosságait veszi figyelembe, gyakran alkalmazták az ifjúságkutatásban is. Beck érvelésének lényege az (*Beck 1986; 1987*), hogy a társadalmi reprodukciós szerkezet széttöredezett mind az oktatás, mind a munka és a család tekintetében. A tradicionális intézmények csődöt mondtak, ennek következtében pedig az egyéni társadalmi szerepek elmosódtak. Giddens hasonlóan érvelt, azt állítva, hogy a „poszttradicionális társadalmi univerzumban” az egyének és a közösségek végtelen skálájú cselekvési potenciállal (és az ezzel járó kockázati tényezőkkel) rendelkeznek: ebben a társadalomban, amelyet Beck „kockázati társadalomnak” nevez, a rizikó minden szinten nőtt, nem csupán az alacsonyabb gazdasági-szociális szférákban. Giddens szerint (1991; 28) „kockázati társadalomban” élni annyit jelent, mint „számítónan viszonyulni cselekvési lehetőségeink pozitív és negatív következményeihez, amelyekkel egyénileg, de globálisan is, folyton szembesülnünk kell jelenkori társadalmi egzisztenciánk során.”

Beck szerint az egyének döntéseik kockázatának csökkentésére irányuló erőfeszítései során elfordulnak addigi osztálykultúrájuktól, amely immár nem nyújt semmit, és nem várhatnak támogatást a tradicionális családi kötelékektől sem; ilyenformán arra kényszerülnek, hogy egyéni utakon próbálják meg személyes ambícióikat valóra váltani. A faji, nemi, osztály- stb. egyenlőtlenségek már nem annyira átfogóak, és így az élet „biográfiai tervezetté” válik. Beköszöntött a versenyorientált világ, amelyben az individuumok saját céljaik elérésére törekcszenek. A családi élet megváltozott, hagyó-

mányos formái megszűnnek; a családtagok egyéni termelési és fogyasztási mintákat követnek. Ez a nézőpont eltér a marxi és a weberi elméletektől, amelyek a családot a kenyérkereső férfi által irányított termelési és fogyasztási egységnek tekintik. Ellentmond ugyanakkor azoknak a frissebb munkáknak is, amelyek a családon belüli együttműködés szintjét elemzik. Beck elméletében a családban élő fiatalok erőteljesen „emancipálódtak”, de ez az emancipáció veszélyeket hordoz magában.

A család szerkezetének változásai mellett – az individualizációs elmélet szerint – a családon belüli hatalmi viszonyok is módosultak. A gyermekjogi mozgalmak megjelenése a kiskorúakra mint individuumokra irányította a figyelmet, és némileg csökkentette a szülők hatalmát gyermekeik fölött (*Hartmann 1987; Hermanns 1987*). A munkaerőpiaci versengés a tradicionális családok gyengüléséhez és a közösségi szálak elszakadásához vezetett, a fiatalok munkába állása pedig sajátos módon terhelte meg a családi kapcsolatokat. Az individualizáció növekvő autonómiát és döntési szabadságot (*Hartmann 1987*), vagy a lefelé irányuló mobilitás kockázatának növekedését, bizonytalanságot és stresszt eredményezhet (*Heinz és társai 1987*). Az elméletet elsősorban a nyugatnémet esetre dolgozták ki, de máshol is alkalmazták Európában. Tekintve, hogy hasonló változások álltak be Nagy-Britanniában, az elmélet egy része erre az országra is érvényesnek tekinthető.

MODERNIZÁCIÓ ÉS ÉLETPÁLYÁK

Giddens elemzése (1991) a modernizációról és az énről a Beckéhez hasonló kiindulópontokra alapoz, de más elméleti konstrukcióba ágyazza ezeket. Ő is megnőtt kockázatról és az esélyek bővüléséről beszél, de – Becktől eltérően – továbbra is a szerkezeti megszorításokra helyezi a hangsúlyt. Az újkor modern intézményeinek leépülését hirdető posztmodem elméletekkel vitatkozva Giddens kijelenti, hogy a modern intézmények egyesítő jellege legalább annyira jelen van napjainkban, mint a bomlasztó (*Giddens 1991: 27*). A nők folytonos társadalmi kirekesztettségét tárgyalva a következőket írja: „Napjainkban a nők névlegesen a lehetőségek és az esélyek széles skálájával rendelkeznek, a valóságban azonban a férfiközpontú társadalom az érvényesülési csatornák legtöbbszörét elzárja előlük. Mi több, ahhoz, hogy ténylegesen kihasználják lehetőségeiket, a nőknek nagyobb mértékben kell feladniuk identitásukat, mint a férfiaknak. Más szavakkal: mélyebben, de ellentmondásosabban élük meg a késői modernkor nyitottságát.” (*Giddens 1991: 106*)

Giddens szintén a családi viszonyok változásainak kontextusába helyezi mondani-valóját, de a családi kapcsolatokat is Becktől eltérő módon értelmezi. Staceyt idézi (*Stacey 1990*), aki kimutatja, hogy az egyének – bár érzékelik a tradicionális családi minták felbomlását és az ezzel járó kockázatokat, mégis – „egy átfogó intézmény-újraépítési folyamat keretében a családi viszonyok új formáinak megteremtésére törekszenek”. Új családok születnek, amelyek azonban már nem az előre meghatározott nemek

szerinti megosztottság mentén szerveződnek; a válások szintén új családhalózatok forrásává válnak. Ez a folyamat, amely távolról sem az individualizációt segíti elő, új létformákat teremt: az egyének „nem húzódnak vissza külső társadalmi térből, hanem merészen beilleszkednek” (Giddens 1991: 177).

Giddens véleménye az, hogy az élet nem is annyira „biográfiai”, hanem inkább „reflexív projektum”. Átmeneti korszakai – mint amilyen a serdülőből felnőtté válás folyamata – megkövetelik, hogy a változó egyént a személyes és a társadalmi módosulások reflexív összekapcsolási folyamatának részeként is vizsgáljuk (1991: 33).

Bár Giddens elemzései a felnőttek életpályájára, nem pedig a fiatalokra összpontosítanak, munkája hozzájárul egy olyan ifjúságszociológia létrehozásához, amely egységes szemléletű kovácsolja a holizmust, az életfolyamatok elemzését és az egyenlőtlenségek vizsgálatát.

AZ IFJÚSÁG REKONSTRUKCIÓJA

Az ifjúságszociológiában eddig két nézőpont ütközött – az egyik a társadalomszerkezeti szemlélet, amely néha túlzottan determinista, a másik az individualizáció elmélete, amely az önállóságot hajlamos túlhangsúlyozni. Fogadjunk el némi elméleti eklekticizmust: őrizzük meg a korábbi elméletekből a modern világ számára releváns részeket, egyeztessük a kortárs szemléletekkel, és használjuk fel a két forrás legjavát az új ifjúságelmélet megalapozásához.

Történtek már próbálkozások olyan keretelmélet létrehozására, amely mind az ifjúság szerkezeti vonatkozásait, mind pedig a felnőttkorba való átmenet folyamatát értelmezi; de a szerkezeti és a folyamati jelleg összebékítése bonyolult feladat. Jones a társadalmi mobilitás kontextusában próbálja vizsgálni a folyamatot, ahogyan a fiatalok elérik a felnőttek társadalmi osztálypozícióit (Jones 1986; 1987a; 1988). A tanulmány kimutatja, hogy nem adott foglalkozásuk, hanem mobilitási pályájuk határozza meg döntő módon a fiatalok esélyeit. Wallace a karrier fogalmát használja a társadalmi csoportok megkülönböztetésére (Wallace 1987). Azon igyekszünk tehát, hogy egy longitudinális dimenziót építsünk be az ifjúságfelfogásba, ugyanakkor differenciált folyamatként értelmezzük az ifjúkort.

IFJÚSÁG ÉS POLGÁRI STÁTUSZ

A polgári státusz fogalma kézenfekvőnek tűnik az ifjúságfelfogás újraértelmezésére és átszerkesztésére. Ez a fogalom a jóléti kapitalista társadalom – az életkorral magától érthető módon megszerezhető – jogok egész sorát feltételezi. Ifjúkornak tekinthetjük azt az életszakaszt, amely során a fiatal elnyeri polgári minőségét, vagyis a társadalom teljes jogú tagjává válik. Ugyanekkor a polgári státusz a felnőttkornál megfelelőbb fo-

gódzót nyújt a „fiatalkor végtermékének” megértéséhez: lehetővé teszi, hogy rátapint-sunk a kérdésnek mind a folyamat, mind pedig az egyenlőtlenségekből származó jel-legére – míg a polgári jogok fokozatosan nyerhetők el a fiatalkor során, gyakorolható-ságukat az osztály, a nem, a bőrszín, a rokkantság egyenlőtlenségeinek társadalmi szerkezete szabályozza.

A Marshall által definiált polgári jogok a 20. század közepén három – civil, politi-kai és szociális – tényezőtől álltak, amelyek együttesen biztosították a közösségben va-ló érvényesülést (Marshall 1950). A civil jogok, amelyek a személyes szabadság, a ma-gántulajdon és az állammal szembeni védettség jogát foglalják magukba, a 18. század folyamán alakultak ki, és törvények biztosítják őket; a politikai jogok a 19. században és az általános választójogban fejeződnek ki; az oktatáson, az egészségügyön, a lakás-építésen és más szociális juttatásokon keresztül érvényesülő, az elfogadható életszín-vonalhoz való jog garanciái a második világháború után kialakult jóléti államokban bontakoztak ki.

A szociális jogokat az államnak kell biztosítania. A társadalmi védőháló Barbalet szerint (Barbalet 1988) nem terjed ki mindenre, hiszen nemcsak törvény szabályozza, hanem az egyéni erőforrások kiaknázási képességétől is függ eredményessége.

Marshall klasszikus elképzelése háború utáni optimizmussal telített. Olyan vilá-got jelenít meg, amelyben az egyre növekvő egyenlőségről a jóléti állam gondoskodik: adópolitikával, társadalombiztosítással, az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével, az oktatás kiterjesztésével, lakásépítéssel. A szegényügyi törvénytől a jóléti állam fe-lé történő elmozdulás a szociális jogok evolúciójának utolsó szakaszát jelenti (Marshall 1952).

POLGÁRI STÁTUSZ ÉS ALÁRENDELTSÉG

A polgári státuszról folytatott vitát még nem alkalmazták kifejezetten az ifjúságra. Némi hasonlóság figyelhető meg a fiatalok és a nők családban elfoglalt helyzete között (nyilván beleértve a két csoport átfedéseit), tekintve valóságos vagy feltételezett gazda-sági alárendeltségüket a családfővel szemben (Smith 1989; Harrison 1991). Lister fel-hívja a figyelmet azokra a mechanizmusokra, amelyek a nők alárendeltségét idézik elő a magán- és a közéletben, a családon belüli munkamegosztásban, a munkahelyi bére-zés és az állami juttatások tekintetében (Lister 1990; Summers 1991. Marshall nem szá-molt a polgári státusz és az alárendeltség problematikus viszonyával, amelyet föltétle-nül tisztázni kell, mielőtt a fogalmat a nőkre, a fiatalokra és az öregekre alkalmaznánk. Lister a polgári minőség elnyeréséhez elengedhetetlen gazdasági függetlenség fontos-ságát bizonyítja – mi helyett az egymásra utaltsággal érvelünk, és azt állítjuk, hogy a függetlenség és az alárendeltség között csupán mondvacsinált dichotómia létezik.

A nők gazdasági kényyszerhelyzete akár az állammal, akár a férfiakkal szemben el-lentmond a polgári státusz összes elvével, akkor is, ha teljes munkaidejüket „csupán”

gyermekük gondozására és férjeik kiszolgáltatására áldozzák (megadva ez utóbbiaknak a gazdasági függetlenség lehetőségét). A családban végzett fizetetlen munka és a vállalt felelőségek „nem számítanak” a polgári státusz szempontjából. Summers úgy vélekedik, hogy a gyermekgondozásnak hozzá kell járulnia az egyenlő polgári státusz elnyeréséhez: nem elég csak tudomásul venni, hogy a nők betegeket és öregeket gondoznak, de gazdasági szempontból is el kell ismerni feladatvállalásukat. Sajnos, ami a családokban zajlik, kívül esik az általános jogok és köteleességek rendszerén.

A fenti érvelések a fiatalok esetében is érvényesek: a tanulást, az otthoni segítséget, de az alkalmi munkát sem ismeri el munkának társadalmunk, és mindezen tevékenységekhez nem társulnak jogok (mint amilyen az állami biztosítás, a szakszervezeti tagság, a munkavédelmi törvények). A társadalomban való teljes jogú részvétel Marshall szerint a személyes erőforrásoktól és a társadalmi pozíciótól, végső soron pedig a gazdasági függetlenség kivívásától függ. A fiataloknak tehát gazdasági önállóságra kell törekedniük ahhoz, hogy a társadalom teljes jogú tagjaivá váljanak. Mind a nők, mind pedig a fiatalok esetében a gazdasági egyenjogúsításnak először a családon belül kell elkezdődnie, bár a családon belüli emancipációt csupán korlátozott mértékben ismeri el a külvilág. Teljes anyagi függetlenséget fiatal korban a munkaerőpiacon és a jóléti állam intézményein keresztül lehet elérni.

Noha Marshall a polgári státusz evolúciójának nyomon követését kísérli meg, mihelyt a fogalmat a fiatalokra alkalmazzuk, nyomban „életpálya” dimenziót ölt. Ami a társadalom szintjén történik a történelmi idők folyamán, az individuum életpályájának szintjére is alkalmazható. A fiatalok a polgári státusszal járó jogok és köteleességek fokozatos elnyerése jellemzi. A törvény adta jogok és köteleességek az életkor által strukturáltak: a civil jogok némelyikét (mint például a munkához való jogot) és néhány köteleességet (például a törvény előtti engedelmesség köteleességét) már nagykorúvá válása előtt magáénak tudhatja a fiatal; a politikai jogok többsége csak a felnőttkorban lép érvénybe; a szociális jogokat, beleértve a szociális biztonságot különböző életkorban garantálja, sokkal problematikusabbak, érvényesülésüket a törvény függvényében teszi lehetővé. A polgári státusz az ifjúkor során komplex és egyenetlen folyamat. A politikai jogok, például a szavazati jog, általában 18 éves kor betöltésekor lép érvénybe, de a szociális jogokat nehezebb értelmezni, és kivívásuk is több akadályba ütközik. Nagy-Britanniában egyre inkább csak a teljes munkaidejű állás biztosítja az anyagi függetlenséget és az egyén meghatározott helyét a nemzet polgárainak sorában. Minden olyan törvény, ami meghosszabbítja a gyermekkori függőséget, nem csupán a felnőtt státusz elnyerését késlelteti, de a polgári státusz megszerzését is elodázza. Minél tovább tartjuk távol a fiatalokat a teljes munkaidejű állásoktól, minél több tanfolyamra íratjuk be őket, annál hosszabb ideig szorulnak rá szüleikre – a polgári státusz elérése pedig annál távolabbinak tűnik.

A polgári minőség fogalma politikai kérdés, ezért nemcsak felépítését, hanem értelmezését is befolyásolják a politikai változások. A fogalom két olyan összetevőből áll,

amelyre változó hangsúlyt fektetnek a politikai szónoklatok: ezek a jogok és a kötelességek. A politikai jobboldal a polgárok kötelességeit emlegeti előszeretettel (önállóság-
ra törekvés, betegek és öregek ápolása, adakozás); ez elsősorban a konzervatív kormányzatok politikai diskurzusára jellemző. A másik oldalon az állampolgári jogok a baloldali és a centripártok vesszőparipájának tekinthető.

A vita folytatható. A polgári jogok jelenleg túlnóttek Marshall definíciójának kere-
tein, és manapság a fogyasztói jogokat is felölelik. A jóléti államok szociálpolitikájá-
nak gyakorlatba való átültetése gyakran érinti az egyéneket, a háztartásokat és a csoportok
fogyasztásának ellenőrzését, védelmét, igazgatását és megszervezését. A jóléti állam
szociális megosztása döntő fontosságú az állampolgári státusz megszerzésének szabá-
lyozásában, és az állampolgári státuszt a fogyasztás vonatkozásában is értelmezni kell.
Harrison (1991) megkockáztatja azt a kijelentést is, hogy a szociális juttatások priva-
tizált formái és a piaci „lehetőségekhez” való hozzáférés alternatív állampolgári stá-
tusokat hozhat létre a modern Nagy-Britanniában.

A fiatalok problémáinak (lakáskérdés, munkanélküliség) megértése egy olyan ifjú-
ságonkonceptió kidolgozását sürgeti, amely a függetlenség/alárendeltség kérdéseit és a
polgári státusz elnyerésének módozatait írja le. Egy ilyen elmélet a fiatalok magán- és
közösségi életének holisztikus megközelítését teszi szükségessé. Különösen fontos
azon egyenlőtlenségek vizsgálata, amelyek megosztják a fiatalokat, és befolyásolják
esélyeiket társadalmi osztályukból, fajukból, nemükből vagy lakóhelyükből adódóan.
Csupán ezek a feltételek nyújthatnak alapot arra, hogy érdemben vitázzunk a politi-
kusokkal, és tanácsot is adhassunk nekik a jövőre vonatkozóan.

Fordította: Cseke Péter

IRODALOM

1. ALATT P. AND YEANDLE, S. (1986) „It's not fair is it?” Youth unemployment, family relations and the social contract in S. ALLEN, et al. (eds) *The experience of unemployment*, London, Macmillan
2. BARRBALET, J. M. (1988) *Citizenship*. Milton Keynes, Open University
3. BECK, U. (1986) *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne*, Frankfurt, Suhrkamp
4. BECK, U. (1987) „Beyond status and class” in W. MEGA, ET. AL. (eds) *Modern German Sociology*, Columbia, Columbia University Press
5. BECK, ULRICH (1997) Túl renden és osztályon? Társadalmi egyenlőtlenségek, társadalmi individualizációs folyamatok és az új társadalmi alakulatok, identitások keletkezése. In ANGELUSZ RÓBERT (szerk.) *A társadalmi rétegződés komponensei*. Válogatott tanulmányok. Budapest, Új Mandátum Kiadó, 418-468.
6. BRANNEN, J. AND WILSON, G. (eds) (1987) *Give and Take Families*. London, Allen and Unwin

7. BYNNER, J. (1990) „Transition to work: results from a longitudinal study of young people in four British labour markets” in D. N. ASHTON AND G. LOWE (eds) *Making Their Way: Education, Training and the labour Market in Britain and Canada*. Milton Keynes, Open University Press
8. FINCH, J. (1989) *Family Obligations and Social Change*. Cambridge, Polity Press
9. GIDDENS (1991) *Modernity and Self-Identity*. Cambridge, Polity Press
10. HAREVEN T. K. (1982) *Family Time and Industrial Time*, Cambridge, Cambridge University Press
11. HARRISON, M. L (1991) „Citizenship, consumption and rights: a comment on B. S. Turner's theory of citizenship” *Sociology*, 25 (2), 209-213.
12. HARTMANN, J. (1987) *The impact of the new technologies on youth-parent relations in contemporary societies: trend for the individualization?*. Paper presented to the CFR/CYR International Seminar Young People and their Families, Munich
13. HEINZ, W. ET. AL. (1987) *Hauptsache eine Lehrstelle. Jugendliche vor den Huerden des Arbeitsmarkt*. Weinheim, Deutsche Studien Verlag
14. HEINZ, W. ET. AL. (1988) *Status Passage and Life Course*. Project description, SFB 186, Bremen, Postfach 330440
15. HERMANN, M. (1987) „Developments in family and youth law indicating and favouring changes in the relationship between young people and their parents.” Paper presented to the CFR/CYR International Seminar Young People and their Families, Freising. Munich
16. HUSTON, S. AND JENKINS, R. (1989) *Taking the Strain: Families, Unemployment and the Transition to Adulthood*. Milton Keynes, Open University Press
17. JONES, G. (1986) *Youth in social structure: transitions to adulthood and their Stratification by Class and Gender*. PhD thesis, University of Surrey
18. JONES, G. (1987) *Young worker in the class structure*. *Work, Employment and Society*, 1. (4) 487-508.
19. JONES, G. (1988) „Leaving the parental home: an analysis of early housing carriers” *Journal of Social Policy*, 16 (1), 49-74.
20. JONES, G. (1988) *Integrating process and structure in the concept of youth*. *Sociological Review*, 36 (4), 706-731.
21. LISTER, R. (1990) „Women, economic dependency and citizenship” *Journal of Social Policy*, 32, 65-71.
22. MARSHALL, T. H. (1950) *Citizenship and Social Class and Other Essays*. Cambridge, Cambridge University (Lásd még ehhez: Ralph Dahrendorf (1994) T. H. Marshall esete. In *A modern társadalmi konfliktus*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó 72-81.)
23. MARSHALL, T. H. (1952) *Citizenship and Social Class*. Cambridge, Cambridge University

24. NEWSON, J. AND NEWSON, E. (1976) *Seven Years Old in the Home Environment*. Harmondworth, Penguin Books
25. PAHL, J. (1983) „The allocation of money and the structuring of inequality within marriage” *Sociological Review*, 31, 237-762.
26. PROUT, A. (1988) „Off school sick”: mothers’ account of school sickness absence’ *Sociological Review*, 36(4), 765-789.
27. SMITH, S. J. (1989) *The Politics of „Race” and Residence*, Oxford, Polity Press
28. STACEY, J. (1990) *Brave New Families*. New York, Basic
29. SUMMERS, Y. (1991) „Women and citizenship: the insane, the insolvent and young people’s independence.” *Youth and Policy*, 25, 19-24.
30. WALLACE, C. (1987) *For Richer, For Poorer: Growing Up In and Out of Work*. London, Tavistock